

Секція: Право

Дудик Інна Миколаївна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Київський медичний університет

м. Київ, Україна

ПРИМУСОВІ ІНСТРУМЕНТИ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ ЗА УЧАСТЬ У КАРТЕЛЬНИХ ЗМОВАХ

Сучасний період боротьби з картелями, як відомо, характеризується складністю збору доказової бази та необхідністю залучення значних грошових ресурсів. Враховуючи такі тенденції Антимонопольний комітет України все частіше вдається до використання способів «м'якого» впливу на учасників ринку, зокрема, до такого методу як заохочення. Згаданий метод (поряд з методом переконання) значною мірою відображає загальну тенденцію української конкурентної політики до дерегулювання та зменшення державного втручання в діяльність учасників ринку.

Втім, досвід країн з розвиненою ринковою економікою свідчить про те, що економічна конкуренція не розвивається сама по собі і використання лише превентивних методів впливу не є достатньою умовою для ефективного здійснення контролю у сфері захисту економічної конкуренції та його невід'ємної складової – узгоджених дій суб'єктів господарювання. Крім того, повністю саморегульована модель ринку відсутня навіть в країнах з багаторічними ринковими традиціями. Тобто існує об'єктивна необхідність державного захисту конкуренції, зокрема, необхідність певного втручання держави в процеси конкурентної боротьби, а також створення оптимальних умов для вільного розвитку конкуренції.

Сутність такої необхідності – примусового інструменту – полягає у здійсненні заходів впливу морального, майнового або особистісного характеру з метою охорони конкурентних відносин шляхом попередження і припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення. Зазначені аспекти проявляються: у накладенні *штрафних санкцій* на учасників узгоджених дій у випадку недотримання норм конкурентного законодавства; *скасуванні дозволу на узгоджені дії* у разі неправомірного використання суб'єктом господарювання ринкового становища

Основною підставою застосування такого примусового заходу як штраф відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції є вчинення порушення, зокрема, у вигляді: 1) антиконкурентних узгоджених дій; 2) здійснення учасниками узгоджених дій – суб'єктами господарювання узгоджених дій до отримання відповідного дозволу; 3) невиконання учасниками узгоджених дій вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії.

Штрафні санкції за порушення конкурентного законодавства, у тому числі у вигляді узгоджених дій, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, стягуються спеціальним органом – Антимонопольним комітетом України в межах повноважень, визначених статтею 8 Закону України «Про Антимонопольний комітет України». Штрафи, які накладаються Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями, є основним видом відповідальності юридичних осіб за вчинення, зокрема, антиконкурентних узгоджених дій і відповідно мають репресивний характер.

Необхідно відзначити про існування деяких проблемних питань пов'язаних саме з визначенням кінцевого розміру штрафної санкції для картельних порушників конкурентного законодавства. Зокрема, єдиними нормативними приписами, які визначають порядок визначення органами

Антимонопольного комітету України розміру штрафу за порушення суб'єктами господарювання законодавства про захист економічної конкуренції є положення статті 52 Закону України "Про захист економічної конкуренції" [1]. Ці положення встановлюють, зокрема, лише допустимий максимальний розмір штрафів за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, залишаючи широку можливість органам Антимонопольного комітету України вирішувати питання визначення розміру штрафу на власний розсуд. Зазначене створює суттєвий ризик застосування вибіркового (дискримінаційного) підходу під час визначення розміру штрафу за одне й те ж саме порушення законодавства про захист економічної конкуренції до різних суб'єктів господарювання.

До того ж, законодавство про захист економічної конкуренції не містить положень, які б визначали пом'якшуючі та обтяжуючі обставини, які підлягають оцінці та врахуванню органами Антимонопольного комітету України під час визначення розміру штрафу. Зазначене посилює ризик дискримінаційного підходу під час правозастосування, оскільки органи Антимонопольного комітету України можуть самостійно визначати пом'якшуючі та обтяжуючі обставини у кожній конкретній справі, а значення врахованих обставин у остаточному розмірі штрафу не підлягає оцінці у зв'язку із відсутністю єдиних показників для кожної із обставин та відповідно їх впливу на розмір штрафу, який має бути застосований.

Зарубіжна практика свідчить про дієвість застосування конкурентними органами відповідної методики, яка чітко передбачає принципи, якими керується відомство під час визначення штрафів, порядок розрахунку суми штрафу, застосовувану методологію, обтяжуючі та пом'якшуючі обставини тощо.

Беручи до уваги найкращий світовий досвід Антимонопольним комітетом України в результаті активних дискусій та громадських слухань

15 вересня 2015 р. були прийняті рекомендаційні роз'яснення до визначення розміру штрафів за порушення конкурентного законодавства [2]. Зазначена подія вирішує поставлене Угодою про асоціацію між Україною та ЄС завдання щодо необхідності затвердження та опублікування документа, в якому роз'яснюються принципи визначення будь-яких штрафних санкцій, що накладаються за порушення законодавства про конкуренцію. Крім того, документ є важливим фактором для розвитку національної правозастосовної та судової практики. По-перше, офіційні роз'яснення Антимонопольного комітету істотно знижують корупційні фактори і націлені на усунення існуючих раніше в практиці відомства механізмів тиску на суб'єктів господарювання. По-друге, даний документ має істотно підвищити ефективність захисту прав учасників картельної поведінки не тільки в

Окрім накладення штрафних санкцій на учасників узгоджених дій при порушенні ними норм конкурентного законодавства, Закон України «Про захист економічної конкуренції» передбачає застосування такого примусового заходу як скасування дозволу на узгоджені дії у разі неправомірного використання суб'єктом господарювання ринкового становища. На думку автора, зазначений засіб примусу характеризується адміністративною спрямованістю з огляду на те, що: застосовується спеціально уповноваженими органами – Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями, спеціально уповноваженими особами цих органів, застосовується в позасудовому порядку з метою забезпечення ефективного захисту економічної конкуренції та стабільного функціонування економічної системи України.

За умови, якщо антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання сприяють: вдосконаленню виробництва, придбанню або реалізації товару; техніко-технологічному, економічному розвитку; розвитку малих або середніх підприємств; оптимізації експорту чи імпорту

товарів; розробленню та застосуванню уніфікованих технічних умов або стандартів на товари; раціоналізації виробництва або, що позитивний ефект для суспільних інтересів переважає негативні наслідки обмеження конкуренції, Антимонопольний комітет України може надати дозвіл на вчинення узгоджених дій, обумовлюючи своє рішення певними зобов'язаннями.

У разі порушення умов, за наявності яких надавався дозвіл, та неправомірного використання суб'єктами господарювання ринкового становища, яке відбулося внаслідок отримання дозволу на узгоджені дії, Антимонопольний комітет України скасовує наданий ним дозвіл з огляду на те, що посилення ринкової влади внаслідок здійснення узгоджених дій само собою може становити загрозу системі ринкової економіки.

Отже, скасування дозволу на узгоджені дії у разі неправомірного використання суб'єктом господарювання ринкового становища є важливим заходом адміністративного примусу, що застосовується до порушників конкурентного законодавства. Метою скасування дозволу на узгоджені дії є припинення узгоджених дій, які завдають шкоди всій ринковій структурі країни.

Література

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Рекомендаційні роз'яснення щодо застосування положень частин другої та п'ятої статті 52 Закону України "Про захист економічної конкуренції": Рекомендаційні роз'яснення Антимонопольного комітету України від 15.09.2015 р. N 16-pp.